

PLANCHON, noul magician al scenei

Correspondență de la GEORGES SCHLOCKER

Istoria dă cînd și cînd exemple de conducători de teatre care-și scriu singuri piesele; să ne gîndim numai la Molière sau la Nestroy. Aceștia au fost, orice s-ar zice, înainte de toate, niște autori drama- tici, și, abia în al doilea rînd, actori. Roger Planchon se numără printre cei mai renu- miți regizori ai Franței din generația de mijloc; de ani de zile e deprins să se adîn- cească, împreună cu trupa sa din Villeur- banne, în studierea propriilor lui lucrări de teatru. „Teatrul autorilor e mort”, proclamă în noua sa piesă o seamă de ciocli, deru- lînd un covor peste care pășesc oaspeții poftiți să plîngă la parastasul ultimului actor. Fidel acestei păreri, preînțeleptul nostru autor își întitulează lucrarea cu o cutezanță pe cît de oripilantă pe atît de voioasă: *Contestarea și imbucătășirea celei mai renumite tragedii franceze, „Cidul” de Pierre Corneille, împreună cu o „teribilă” ucidere a poetului, precum și cu o distri- buire gratuită de felurite conserve cultu- rale*. Pe afișul teatrului Montparnasse-Gaston Baty stă bineînțeles, cu litere groase, doar începutul: „La mise en pièces du Cid”. La Paris, unde Planchon va juca în turneu pînă cînd teatrul său din Lyon se va fi renovat, nu se vorbește decît despre Anti-Cidul lui Planchon.

Din clipa în care teatrul de autori e so- cotit mort, așadar din clipa în care dialogul nu mai contează, ci e numai luat peste picior, dobîndesc predominanță gesturile, mișcarea corporală, a mașinăriei scenice sau proiecțiile luminoase. Teatrul își dovedește astfel înruditura cu panopticul. Fără o diri- guire ieșită din comun, amestecul de oameni și de culori degenerază în scop în sine și atinge cîrînd zonele anostului. Nimic din toate acestea la Planchon. Ceea ce ar putea să nască, prin repetare, plictiseală, apare, mulțumită agerimii sale spirituale, drept o

neistovită sursă de energie. Aceasta țîșnește înspumată din ea însăși și nu țîne să în- fățișeze altceva decît propria ei înspumare.

Punctul de plecare este, prin ummare, tra- gedia lui Corneille. Ea urmează a fi înfă- țișată unui public de elită, onorabil, dar, stupidă împrejurare, nu izbuteste, fiindcă pe scena, aranjată pe tipic clasic, s-a cuibărit domnul Fafurle, un bigam vagabond, cu un automobil pe geantă. Intrusul nu nutrește față de valorile culturale nici brumă de respect; el turbură neconținut nobila ac- țiune cu întrebări fără rost și atît de tîmpe, că numai o minte redusă a zilelor noastre le poate produce. Slujitorul etajelor în hote- lul culturii, competent pentru etajul, res- pectiv, pentru secolul al 17-lea, poate să se încrunte cît poțtește și să agite edițiile șco- lare, spaima tradițională a elevilor; vaga- bondul acesta motorizat își bate fără în- conjur joc de dînsul. El va arăta mulțimii adunate ce înseamnă astăzi pentru dînsul (și pentru noi) teatru. Și iată-l, acaparînd pu- terea protagonistului, a crainicului, a maest- rului scenei și, înainte de toate, a maest- rului vrăjitor.

El va direcționa, de aci încolo, acțiunea, și anume spre întrebările politicii pe care teatrul s-ar cuveni să o reprezinte, dacă nu chiar să o facă. Revoltați din Mai sar pe nepusă masă pe scenă și, cu niște pulveri- zatoare, împroașcă pereții, cu lozinci insti- gatoare. Planchon face să se dezlănțuie pe scenă un „chienlit”, vorba fostului președinte al statului, cu alte cuvinte, o clownerie: pozne, prostii și semnificații mai adînci. Nu- mai teatrul poate prețui cum se cuvine această harababură de presiune colectivă și de anarhie individuală, își spune el pe bună dreptate. Fafurle, jucat cu o flegmă șmeche- rească de către Jean Buise, dobîndește unele trăsături ale vrăjitorului din Oz și ale sol- datului Șvejck, după cum îi stau în față

hippies ori polițiști. Duce de nas pe copoi și trage în poză continuitatea culturală, de la Corneille până la oamenii politici de astăzi, trimițând în chip logic la groapă, pe străbunul tată al Cidului și al Chimenei după maniera „crudă”, vreau să zic după maniera lui Grotowski. Tipuri de comic-strips, în căutare de asasini trăgători de sfori (în spatele culturii? în spatele justiției? Planchon unește sensurile într-o coincidență și oprește efectul la spusa pe jumătate), fac tabula rasa cu autorii, cu regizorii, cu actorii. Loc liber mașinii miraculoase care scuipă ochelari ce transfigurează lumea. Tarzan întinerit, zeificat, se avintă pe funie deasupra extaziatorilor făpturi ale purității care-și întind brațele spre o frumoasă fermecată lume a colorilor.

Rămas-a oare vreun clișeu al ultimilor moderni pe dinafară? Planchon le-a pus pe toate în slujba scenicelor delicii ale ochilor: tuturora le fringe giul, fără agresivitate însă, ba chiar fără a se arăta acrit de ele. Aceasta explică și faptul că parizienii se arată înnebuniți de caustica exuberantă ce domnește pe scena teatrului Montparnasse. A adus pe Sena o scenă de provincie: faptul este extraordinar, chiar și sub semnul recentei și cu succes realizatei descentralizări a teatrului francez. Planchon mai aduce, în același timp, ceva în capitala Franței, ceva ce se încearcă, în această iarnă, de mai mulți regizori tineri: satira socială în „musical”. El prezintă un teatru angajat, care ignoră deliberat drama didactică, dar care are ambiția deopotrivă să întrețină și să atace, printr-o abundență de culori, de gesturi, de lumini. Parisului nu-i mai rămăsese de zeci de ani nimic în domeniul comediei muzicale. Lucrurile par să se schimbe; atât pe planul vulgarității cât și pe acela al genului literar-satiric. Iarna aceasta se cîntă, se dansează, se aleargă pe scenele Parisului, cum de pildă în *Tobe și trompete* de Brecht, ori în *Opera de trei parale* sau în apocrifa lui *Happy end*. La Planchon se întîmplă același lucru, cu scopul purificării teatrului, a politicii, a moravurilor. Atîta brio, atîta spirit trădează însă, în dangătul de clopote ce-ar vrea să-i vestească moartea, vitalitatea de nezdruncat a artei teatrale. Cel ce o pune în acest chip sub semnul întrebării, îi descîntă în aceeași măsură pentru o deplină și mult promițătoare resurrecție.

Paris, ianuarie 1970

„PATIENCE”

Succes pe afișul muzical londonez: Opera comică Patience, spectacol al renumitului ansamblu liric Sadler's Wells Opera, la teatrul Coliseum! Prezentată prima oară la 23 aprilie 1881, cu o serie lungă de spectacole, opera busă pe libretul lui W. S. Gilbert și muzica lui Arthur Sullivan, a devenit moment culminant al campaniei de presă și de caricaturi (revista „Punch”) împotriva „mișcării estetice”, curent de calofilie ce invadea Londra snobilor în jurul anilor 1880. Satiră muzicală cu „poeti senzuali și idilici”, cor de „secioare fermecătoare” și „cor de pompieri” Patience (numele lăptăresei adorate de poezi) a fost reluată în această stațiune de regizorul John Cox. Cîntăreasa Heather Begg, acompaniindu-se la contrabas, preia cu alitudinî majestuoase rolul vîrstnicei celibatate Lady Jane.